

ΕΤΟΣ Α'. - ΤΟΜΟΣ Α'. - ΤΕΥΧΟΣ Α'. & Β'.

ΘΡΑΚΙΚΑ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ

ΙΔΡΥΘΕΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
"ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ,"

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ

ΧΡΗΣΤΟΣ ΤΣΟΥΝΤΑΣ

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

ΑΡΙΣΤ. ΚΟΥΡΤΙΔΗΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΗΣ

ΣΤΙΛΠ. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΠΑΝΕΠ. ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ

ΠΟΛΥΔ. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΗΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ

ΑΘΗΝΑΙ

ΘΡΑΚΙΚΟΝ ΚΕΝΤΡΟΝ -- ΜΕΓΑΡΟΝ ΤΟΥΡΙΣΤ -- ΒΟΥΛΗΣ 18

1928

ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΣ — ΥΠΟΔΟΥΛΩΣΙΣ ΘΡΑΚΗΣ

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΙΣ ΚΑΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΘΡΑΚΙΚΗ 1920—1927

Ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Θρακῆς ἦτο ἀποτέλεσμα ἀφ' ἐνός μὲν τῶν νικῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ τῆς ἐθελοθυσίας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς ἰκανότητος τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως καὶ προσωπικῆς ἐπιρροῆς τῶν τότε πρωτοστατούντων ἐν αὐτῇ, ἡ δὲ ἐκ νέου ὑποδούλωσις τῆς πάλιν, ἀποτέλεσμα τοῦ καμάτου τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἐλατιωμάτων αὐτοῦ ἀφ' ἐνός, οὐχὶ ὅμως ὀλιγώτερον ἀφ' ἑτέρου τῆς ἀδεξιότητος τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως καὶ τῶν ἀντιπαθειῶν τῶν τότε ἰσχυρῶν πρὸς τοὺς ἰθύνοντας τὰ Ἑλληνικὰ πράγματα.

Βάσις κυρία ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐστηρίχθησαν πάντοτε τὰ ἐπιχειρήματα τῶν διεκδικούντων καὶ ἀμυνομένων καὶ ἀγωνιζομένων ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Θρακῆς ὑπῆρξεν ἡ ἑλληνικότης αὐτῆς.

Ταύτην τὴν ἐγνώριζον πολὺ σαφῶς ὄχι μόνον οἱ Τοῦρκοι, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ὅλοι οἱ διαμφισθητοῦντες αὐτὴν γείτονες καὶ ταύτην προσεπάθησαν κατὰ καιροὺς νὰ ἐπισκιάσωσιν οἱ μὲν Τοῦρκοι διὰ τῆς πρὸ τοῦ Βαλκανικοῦ πολέμου πολιτικῆς τῶν καταπιέσεων καὶ κυρίως τοῦ ἐποικισμοῦ εἰς ἐπίκαιρα σημεῖα Τούρκων ἀπὸ σκοποῦ μεταφερομένων ἐξ ἄλλων τόπων τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου καὶ κυρίως ἐκ Βοσνίας καὶ Ἑρζεγοβίνης πρῶτον, ἐκ Βουλγαρίας δὲ ἀργότερον ὡς καὶ ἐξ ἄλλων χωρῶν. Κατὰ τὰς ἀρχὰς ὅμως τοῦ μεγάλου πολέμου οἱ Τοῦρκοι ἀντελήφθησαν καλῶς ὅτι μετὰ τὴν λῆξιν αὐτοῦ, τὸ ζήτημα τοῦ καθεστώτος τῆς Θρακῆς ἴσως θὰ ἀνεκινεῖτο καὶ διὰ τοῦτο προσεπάθησαν νὰ ἀλλοιώσωσιν τὴν ἔθνολογικὴν μορφήν ἀφ' ἐνός μὲν διὰ τοῦ ἐκτοπισμοῦ τῶν ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ὁπόθεν δυσκόλως θὰ ἐπέστρεφον, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῆς στρατολογίας τοῦ ἀκμαίου ἄρρενος πληθυσμοῦ, ὁ ὁποῖος θὰ εὗρισκε τὸν θάνατον αὐτοῦ ὑπὸ τὰς δυσκόλους συνθήκας τῆς ζωῆς ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐξηναγκάζοντο νὰ διάγουν. Οἱ Τοῦρκοι διαβλέποντες τὸν κίνδυνον

ὁ ὁποῖος ἠπέιλει τὴν πρωτεύουσαν ἐκ τῆς πλατείας ζώνης τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ ἢ ὁποία περιεκύκλου αὐτήν, ἀπεφάσισαν ἅπαξ διὰ παντὸς νὰ ἀπομακρύνωσι τοῦτον, γνωρίζοντες ὅτι καὶ ἐν περιπτώσει τελικῆς τροπῆς τῶν ὄπλων ὑπὲρ αὐτῶν καὶ τῶν συμμάχων των, πάλιν ἡ παρουσία τόσοῦ μεγάλου ὄγκου ἐτέρου ἔθνους, ἀλλοδόξου καὶ ἀλλοθρήσκου, μὲ τοιαύτην βαθεῖαν συνείδησιν τῆς ἱστορίας του, τοῦ προορισμοῦ του καὶ τοῦ πολιτισμοῦ του, δὲν ἦτο δυνατόν παρὰ νὰ εἶνε τὸ διαρκὲς φόβητρον καὶ ἄμεσος κίνδυνος τῆς αὐτοκρατορίας των.

Ἐκτὸς ὅμως τῶν Τούρκων ὑπῆρχον καὶ οἱ Βούλγαροι, οἱ ὁποῖοι ὄνειροπολοῦντες πάντοτε τὴν πραγματοποιήσιν τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγ. Στεφάνου, προσεπάθουν ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Μακεδονο—Ἀδριανοπολιτικοῦ κοιμιτάτου ἐν Τουρκία καὶ Βουλγαρία, ἀφ' ἐτέρου δὲ διὰ τῆς θαυμασίως ὀργανωμένης προπαγάνδας των ἐν τῷ ἔξωτερικῷ, νὰ τρομοκρατήσουν μὲν πολλάκις ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν Τουρκικῶν Ἀρχῶν τὸν ἐγγώριον πληθυσμὸν διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ κοιμιτάτου, νὰ διαδώσουν δὲ συγχρόνως μετὰ τῶν εὐπίστων Εὐρωπαίων καὶ Ἀμερικανῶν τὴν γνώμην ὅτι μέγα μέρος τῆς Θράκης καὶ κυρίως τὸ γεινιάζον πρὸς τὴν Βουλγαρίαν κατφεκίτο ὑπὸ Βουλγάρων. Εἰς τὰς ἐνεργείας ταύτας μέχρι τοῦ Βαλκανικοῦ πολέμου δὲν ἦτο ἀμέτοχος καὶ ἡ Ρωσσία ἢ ὁποία ἐξηκολούθει νὰ αὐταπατάται καὶ νὰ πιστεύη ὅτι ἡ Βουλγαρία παρ' ὅλας τὰς ἐνδείξεις τῆς ἀπιστίας τὰς ὁποίας κατὰ καιροὺς ἐξεδήλωσεν, ἀργὰ ἢ ἔνωρις θὰ ἐπανήρχετο εἰς τοὺς κόλπους τῆς μητρὸς Ρωσσίας καὶ θὰ ἐχρησίμευεν ὡς γέφυρα διὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐκ τῶν ξένων, οἱ Ἀμερικανοὶ ἦσαν ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἐπιπτον θύματα τῆς ἀρετῆς των καὶ εὐπιστίας των, καὶ τοῦτο κυρίως διὰ τῶν διαφόρων Βουλγάρων διανοουμένων, οἱ ὁποῖοι ἐξεπαιδεύοντο εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ροβέρτειον σχολήν, καὶ ἐν Ἀμερικῇ ὅπου κατὰ δεκάδας ἐστέλλοντο ὡς ὑπότροφοι, πολλοὶ τῶν ὁποίων διὰ λόγους τόσοσιν ἐξυπηρετήσεως τῆς ἐθνικῆς των Ἰδέας, ὅσον καὶ προσωπικούς καὶ τὸ θρήσκειμα αὐτῶν ἠρνοῦντο.

Σύμμαχοι τῶν δύο τούτων ἐχθρῶν ἦσαν κατὰ καιροὺς μερικοὶ ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας προξενικούς ὑπαλλήλους, καὶ τοὺς προστάτας των εἰς Ἀθήνας, οἱ ὁποῖοι οὐχὶ βεβαίως ἐν ἐπιγνώσει καὶ ἐκ προδοτικῶν σκέψεων ὀρμώμενοι, ἀλλ' ἀπλῶς ἐξ ἀδιαφορίας καὶ ἀνικανότητος, οὔτε τὸ κέντρον ποτὲ ἠθέλησαν νὰ διαφωτίσουν καταλλήλως, ἀλλ' οὔτε καὶ τὸ ἐπιτόπιον στοιχεῖον νὰ ὀργανώσουν καὶ ἐνδυναμώσουν, ἄνευ δὲ συστήματος καὶ κατευθύνσεως ἐργαζόμενοι, συνετέλουν εἰς συχνὰς ἀπογοητεύσεις τῶν Θρακῶν οἱ ὁποῖοι ἐν τούτοις διετήρησαν ἀχμαῖον τὸ αἴσθημα τῆς ἐνότητος τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους.

Οἱ Βαλκανικοὶ πόλεμοι τοῦ 1912—1913 ἦσαν ἀπὸ πάσης ἀπόψεως σωτήριοι διὰ τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος, διότι ἐκτὸς τῶν νικῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ συνετέλεσαν ὥστε οἱ Ἕλληνες νὰ ἀποκτήσουν τὴν αὐτοπεποιθῆσιν των, καὶ τὴν πίστιν πρὸς τὸ Κράτος τὸ ὁποῖον ἐπὶ τόσας δεκαετηρίδας ἐφαίνετο ἀδρανοῦν, συγχρόνως ὅμως ἐκλόνισαν τὴν πίστιν τῶν Βουλγάρων ἐπὶ τὴν πληθὺν αὐτῶν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Βουλγαρικοῦ στοιχείου ἐκτὸς τῶν συνόρων τῆς ἐλευθέρως Βουλγαρίας, καθ' ὅτι τὰ στρατεύματα αὐτῆς διασχίζοντα τὰς Μακεδονικὰς καὶ Θρακικὰς πεδιάδας ἐπέισθησαν ὅτι ἡ Μακεδονία καὶ ἡ Θράκη δὲν ἦσαν Βουλγαρικαὶ χῶραι καὶ ὅτι ὅλα τὰ σχετικὰ τὰ διδασκόμενα εἰς τὰ σχολεῖα των περὶ τῆς Βουλγαρικότητος τῶν δύο αὐτῶν χωρῶν ἦσαν μυθεύματα ἀναγραφόμενα εἰς τὰ βιβλία των, καὶ φαντασιοπληξία διὰ διδόμενα ὑπὸ τῶν διδασκάλων των.

Ὁ κ. Γεραγᾶς εἰς τὸ βιβλίον του «Ἀναμνήσεις τῆς Θράκης» ἀναφέρει ὅτι ὁ βασιλόπαις Βόρις κατὰ τὴν κατάληψιν τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων βλέπων μόνον ἀκραιφνῆ Ἑλληνισμόν παντοῦ ὅπου διῆλθεν ἀνεφώνησεν· «ποῦ εἶνε ὁ Βουλγαρισμὸς τῆς Θράκης τὸν ὁποῖον ἤλθομεν νὰ ἐλευθερώσωμεν;» Καὶ ἐγώ, δὲν θὰ λησμονήσω τὴν ἀγανάκτησιν ἐνὸς Βουλγάρου στρατηγοῦ, ὁ ὁποῖος μὴ ἀκούσας οὔτε μίαν λέξιν βουλγαρικὴν ἀπανταχοῦ ὅπου διῆλθε φθάσας μέχρι Τσατάλτζας, εἰς ἓν ἐπίσημον γεῦμα διεκήρυξεν ὅτι εὐθὺς ὡς ἐπιστρέψει εἰς Βουλγαρίαν τὸ πρῶτον του μέλημα θὰ εἶνε νὰ ξυλοκοπήσῃ ὅλους τοὺς διδασκάλους τῆς χώρας του, διότι ἐδίδασκον ψεύδη εἰς τὰ παιδιὰ, διακηρύττοντες τὴν Βουλγαρικότητα τῆς Θράκης, καὶ θὰ καύσῃ ὅλους τοὺς χάρτας καὶ τὰς γεωγραφίας αἱ ὁποῖαι παρεπλάνουν τὸν Βουλγαρικὸν Λαόν.

Ἡ ὑπεροχὴ αὕτη τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου καθ' ὅλην τὴν Θράκην καὶ τὴν Ἀνατολικήν, Δυτικὴν καὶ Κεντρικὴν Μακεδονίαν, ἦτο μία ἀπὸ τὰς κυριωτέρας ψυχικὰς ἀφορμὰς τοῦ Ἑλληνο-Βουλγαρικοῦ πολέμου, διότι οἱ Βούλγαροι στρατιωτικοί, πολιτευόμενοι, καὶ διανοούμενοι, περιερχόμενοι τὰς κατακτηθείσας χώρας, ἔβλεπον ὅτι ἀντὶ τοῦ Τούρκου ἄρχοντος τὸν ὁποῖον ἔξεδίωξαν, πραγματικοὶ ἄρχοντες τοῦ τόπου ἦσαν οἱ Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι ἐκτὸς τοῦ ἀριθμοῦ των εἶχον ὑπὲρ ἑαυτῶν καὶ τὴν κλοσσομαίαν ὑπεροχὴν εἰς πλοῦτον καὶ πολιτισμόν. Ὡς ἐκ τούτου ἐξηγοῦνται ἀφ' ἐνὸς μὲν οἱ διωγμοὶ τοὺς ὁποίους ὑφίσταντο οἱ Ἕλληνες κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ συμμαχικοῦ ἀγῶνος ἀφ' ἐνὸς καὶ οἱ προσεταιρισμοὶ τοὺς ὁποίους διενήργουν οἱ κατακτηταὶ μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀλλοδόξων καὶ ἄλλοθρήσκων στοιχείων κυρίως δὲ τῶν Ἑβραίων καὶ Ἀρμενίων. Ἐπεδίωκον τὴν συμμαχίαν οὕτως εἰπεῖν τῶν ἄλλων μειονοψηφούντων πληθυσμῶν ἐλπίζοντες νὰ στηριξῶσι ἐπὶ τούτων τὰς διεκδικήσεις των. Οἱ δὲ Τούρκοι εἰς τὰς

κατακτημένας χώρας ὑπὸ τῶν Βουλγαρικῶν στρατευμάτων βλέποντες τοὺς νικητὰς συμμαχοῦντας πρὸς τὰς μικρὰς μειονοψηφίας, προσέτρεχον πρὸς τοὺς Ἕλληνας, διότι ἐγνώριζον ὅτι οὗτοι ἰσχυροὶ ἀριθμητικῶς καὶ ποιητικῶς ἦσαν οἱ μόνοι φυσικοὶ τῶν προστάται, καὶ ἐπεκαλοῦντο τὴν συνδρομὴν τῶν ὅπως διασώσουν τὴν ζωὴν καὶ περιουσίαν τῶν. Αἱ Ἑλληνικαὶ μητροπόλεις ἦσαν τὰ ἄσυλα εἰς τὰ ὁποῖα κατέφευγον οἱ Μωαμεθανοί, τὰ δὲ προυχοντικὰ Ἑλληνικὰ σπίτια ἐπὶ πολλοὺς μῆνας ἐφιλαξέ-
 νουν τὰς οἰκογενείας τῶν μέχρι τῆς χθὲς ἰσχυρῶν τῆς χώρας. Τὸ γεγ-
 νὸς τοῦτο συνέτεινε εἰς τὸ νὰ ἐπαυξηθῇ τὸ μίσος τῶν Βουλγάρων πρὸς τοὺς Ἕλληνας καὶ νὰ πληθύνῃ τὰ καταπιεστικά ἐναντίον τῶν ὁμοεθνῶν μέτρα. Τὸ λυπηρὸν ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης εἶνε ὅτι οἱ Ἕλληνες τῆς Θράκης διττὸν ὑφίσταντο διωγμὸν. Τὸν ἓνα ἐκ μέρους τῶν Τουρκικῶν στρατευμάτων καὶ ἀτάκτων, οἱ ὁποῖοι καθ' ὅλας τὰς διακυμάνσεις τῶν μαχῶν διὰ τὰ κακουργήματα τῶν Βουλγαρικῶν ὁμάδων ἐξεδικοῦντο ἐναντίον τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ, καὶ ἐκ μέρους τῶν Βουλγαρικῶν ἀρχῶν ἀφ' ἐτέρου στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν, αἱ ὁποῖαι διαβλέ-
 πουσαι κώλυμα διὰ τὴν Βουλγαροποίησιν τῆς χώρας εἰς τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον προσεπάθουν νὰ ἐξασθενήσωσι τὸ γόητρον αὐτοῦ καὶ νὰ μειώ-
 σωσι τὴν δυνάμιν του. Σὺν τῷ χρόνῳ δὲ ἤρχισαν καὶ οἱ ἐπίσημοι παρά-
 γοντες ἀκόμη νὰ μὴ ἀποκρύπτουν τοὺς πόθους καὶ τὰ σχέδια τῶν. Δὲν λησμονῶ τὴν πρόποσιν τὴν ὁποῖαν ἤγειρε κατὰ τὴν διάρκειαν ἑνὸς ἐπι-
 σήμου γεύματος εἰς ἓκ τῶν ἀνωτέρων βουλγάρων ἀξιωματικῶν, ὁ ὁποῖος εἶπεν «ὅτι μετὰ τὴν κατατρόπωσιν τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων, καθῆκον ὑπέριστατον ἐκάστου Βουλγάρου εἶναι νὰ προσπαθήσῃ πάσῃ δυνάμει νὰ ἐξον-
 τώσῃ τὸν προαιώνιον ἐχθρὸν μας τὸν Ἕλληνα».

Αἱ διαθέσεις αὗται τῶν δύο τούτων κρατῶν δηλ. Τουρκίας καὶ Βουλ-
 γαρίας ἐξεδηλώθησαν ἐπισήμως πλέον μετὰ τὴν λῆξιν τῶν βαλκανικῶν
 πολέμων καὶ κυρίως κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν
 ἐκείνην ὅλοι οἱ Ἕλληνες τῆς Δ. Θράκης ἐξεδιώχθησαν ὑπὸ τῶν Βουλγα-
 ρικῶν ἀρχῶν, ἐνῶ οὐδεὶς Βούλγαρος ἐξεδιώχθη ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν εἰς τὰ
 μέρη ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐπεδικάσθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τὴν ἰδίαν μοῖραν
 ὑπέστη καὶ μέγα μέρος τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἀν. Θράκης ὑπὸ τὴν Τουρκι-
 κὴν Ἀρχήν. Ὡς ἐκ τούτου καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πο-
 λέμου μέγας ἀριθμὸς θρακικῶν οἰκογενειῶν εὐρίσκετο ἐν Ἑλλάδι καὶ κυρίως
 εἰς Θεσσαλονίκην. Ἡ παρουσία τόσων χιλιάδων Θρακῶν μετὰ τὸ συναίσθημα
 τῆς προσωρινῆς αὐτῶν διαμονῆς ἐν τῇ ἐλευθέρῳ πατρίδι, συνετέλεσεν ὥστε
 τόσον εἰς τὸν ἡμερήσιον τύπον ὅσον καὶ παρὰ τῇ κοινῇ γνώμῃ νὰ ἐκφράζωνται
 ἄλλοτε ἐλπίδες καὶ ἄλλοτε φόβοι περὶ τῆς τύχης τῆς γενετικῆς τῶν.

Αἱ σκέψεις αὐται προὔκαλεσαν τὴν ἴδρυσιν διαφόρων συλλόγων ἐργαζομένων πρὸς τὸ αὐτὸν σκοπὸν. Μεταξὺ αὐτῶν τὸ νεώτερον ἦτο ἡ «Παν-θηρακικὴ Ἐνωσις» ἐν Ἀθήναις, ἡ ὁποία εὐρισκομένη εἰς ἀμεσωτέραν ἐπαφὴν μὲ τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν φίλων καὶ οὐδετέρων δυνάμεων καθῶς καὶ τῶν κυβερνητῶν, καὶ διαφόρων ἄλλων κοινωνικῶν καὶ δημοσιογραφικῶν παραγόντων ἐθεώρησεν ὡς πρῶτον τῆς μέλημα τὴν ὑποκίνησιν τοῦ ἐνδιαφέροντος τοῦ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῶν ὁρίων τοῦ κράτους κόσμου διὰ τὴν Θράκην. Γεγονὸς εἶνε ὅτι μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἡ κοινὴ γνώμη ἀπησοχλεῖτο συχνὰ μὲ τὰ ζητήματα τῆς Μακεδονίας καὶ Ἀρμενίας, Συρίας καὶ Μικρᾶς Ἀσίας. Ὁ τύπος τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς συνεζήτει ἐπιμόνως περὶ τῆς τύχης τῶν χωρῶν αὐτῶν. Θρακικὸν ζήτημα δὲν ἐφαίνετο νὰ ὑπάρχη. Ἐκτοτε ἀρχίζει ἡ πρώτη συστηματικὴ προπαγάνδα πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν. Χάρται ἐξετυπώθησαν, στατιστικαὶ ἐδημοσιεύθησαν, καὶ μία ἐπιμελὴς ἐνέργεια ἐπέτυχεν ὥστε καὶ ὁ ξένος τύπος, ὁ ὁποῖος ἕως τότε δὲν εἶχεν ἐπιδείξει μέγα ἐνδιαφέρον διὰ τὴν τύχην τῆς Θράκης, νὰ ἀρχίσῃ νὰ ἐνδιαφερόται περισσότερο καὶ νὰ δημοσιεύῃ εὐκόλως πᾶν τὸ σχετικὸν πρὸς τὴν χώραν ταύτην. Ὅλοι οἱ Θράκες οἱ ἐγκατεσπαρμένοι εἰς τὰ διάφορα μέρη τοῦ Ἐλευθέρου Βασιλείου, οἱ εὐρισκόμενοι εἰς τὰς χώρας μετὰ τῶν ὁποίων ἦτο δυνατὴ ἡ ἐπικοινωνία ὑπεβोधθουν τὸ ἔργον. Οἱ ἐν Ἀμερικῇ Θράκες, καὶ πρό, κυρίως ὁμως μετὰ τὴν περιοδείαν ἐκεῖ τριῶν ἐξ Ἑλλάδος ἀφιχθέντων ἀντιπροσώπων, τῇ ἀρωγῇ καὶ τοῦ τότε Μητροπολίτου Ἀθηνῶν, ἤρχισαν μετὰ τῶν Ἀμερικανῶν νὰ διεκδικοῦν τὰ δικαιώματα τῶν συγχωριτῶν των ἐπὶ τῆς ἐλευθερίας διὰ τὴν ὁποίαν ἐμάχοντο τὰ δημοκρατικὰ κράτη τοῦ κόσμου. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἀκριβῶς ἐκείνην τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα συγκεντρωθέντα ἐπὶ τοῦ μετώπου ἤρχισαν τὴν νικηφόρον προέλασίν των μετὰ τῶν συμμαχικῶν συναγωνιστῶν των. Καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας, δυστυχῶς ἐνωρίτερον ἀπὸ ὅ,τι ἔπρεπε ὑπεγράφετο ἡ ἀνακωχὴ μετὰ τῆς Βουλγαρίας. Οἱ Βούλγαροι καὶ τὴν φορὰν ταύτην ἀπιστήσαντες πρὸς τοὺς συμμάχους των, καὶ προτρεπόμενοι ὑπὸ ἀντιπροσώπου μεγάλης δυνάμεως φιλικὰ πρὸς αὐτοὺς διακειμένον, ὑπέγραψαν ἄνευ ὄρων τὴν ἀνακωχὴν, λαβόντες ὑπόσχεσιν ὅτι κατὰ τὸν ἐκκαθαρισμὸν τῆς καταστάσεως δὲν θὰ ἐλησμονεῖτο ἡ προθυμία των διὰ τὴν κατάπαυσιν τῶν ἐχθροπραξιῶν. Ἡ διαγωγὴ τῆς δὲ αὐτῆ εἶχε μεγάλην σημασίαν, καὶ ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ἄνευ πάλιν τῆς ἐπιδεξιῶν διαχειρίσεως τοῦ ζητήματος ἐκ μέρους τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ἑλλάδος ὅχι εὐχαρίστους συνεπειὰς διὰ τὸ ζήτημα τῆς Δυτικῆς Θράκης, ἡ ὁποία συμφώνως μὲ τὰ διαμειφθέντα κατὰ τὴν ἀνακωχὴν θὰ καταλαμβάνετο ὑπὸ συμμαχικῶν στρατευμάτων καὶ θὰ ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ τοῦ στρατιωτικοῦ διοικητοῦ μέχρι τῆς ὁριστικῆς ἐπιλύσεως τοῦ ζητήματος.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, συνεκροτήθη εἰς Θεσσαλονίκην συλλαλητήριον τῶν Θρακῶν συγχρόνως σχεδὸν μὲ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ πρωθυπουργοῦ τῆς Ἑλλάδος διὰ Παρισίους. Τὸ συλλαλητήριον τοῦτο γενόμενον ἐν Θεσσαλονίκῃ τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν εὐρίσκοντο ἐκεῖ ἀντιπρόσωποι ὄλων τῶν νικητῶν, ἀντιπρόσωποι ὄλοι τοῦ διεθνοῦς τύπου, συγκεντρώσαν δὲ ὑπὲρ τὰς 50.000 Θρακῶν, διεκήρυξεν ὅτι ὁ λαὸς ὁ Θρακικὸς συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς ἐλευθερίας τῶν λαῶν, καὶ τοῦ δικαιώματος τῆς αὐτοδιαθέσεως αὐτῶν, ἀξιοῖ καὶ ἐκεῖνος νὰ ἀπολυτρωθῇ ἀπὸ τὸν ζυγὸν τυραννῶν οἱ ὅποιοι κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ πολέμου ἐπέδειξαν ἔναντι τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ τῆς χώρας διαγωγὴν μὴ ἀρμόζουσαν εἰς κράτη καὶ εἰς ἔθνη ἀξιοῦντα νὰ συγκαταλέγωνται μεταξὺ τῶν πολιτισμένων τοῦ κόσμου. Μία ἐπιτροπὴ ἔλθοῦσα ἐξ Ἀθηνῶν, καὶ εἰς τὴν ὁποίαν συγκατελέγοντο ὡς μέλη καὶ ἀντιπρόσωποι τῶν φιλελευθέρων λαῶν διὰ τῆς ἐπισκέψεώς των εἰς τὰ ἀνακαταληφθέντα ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ μέρη τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας ἐπιστοποίησε τὰς φρικαλεότητας αἱ ὁποῖαι διεπράχθησαν ὑπὸ τῶν Βουλγαρικῶν στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν ἀρχῶν.

Συνέδριον δὲ ἀντιπροσώπων ὄλων τῶν Θρακικῶν περιφερειῶν συγκαληθὲν ἐν Ἀθήναις εὐθὺς μετὰ τὸ ἐν Θεσσαλονίκῃ συλλαλητήριον, συνεδρίασαν ἐπὶ ὀλόκληρον ἑβδομάδα, μελέτησαν ἀπὸ πάσης ἀπύψεως τὸ Θρακικὸν ζήτημα κατέληξεν εἰς συμπεράσματα ὅμοια πρὸς τὸ τοῦ συλλαλητηρίου τῆς Θεσσαλονίκης καὶ διὰ ψηφίσματος καὶ ὑπομνημάτων ἐπιδοθέντων εἰς τὰς συμμαχικὰς καὶ οὐδετεράς πρεσβείας, καὶ τηλεγραφηθέντων εἰς τοὺς κυβερνήτας τῶν συμμάχων χωρῶν ἐζήτησεν τὴν ἀπολύτρωσιν τῶν Θρακῶν ἀπὸ τοῦ Τουρκικοῦ καὶ Βουλγαρικοῦ ζυγοῦ. Ὁ Θρακικὸς λαός, μὴ ἀρνούμενος τοὺς δεσμοὺς πρὸς τὴν μητέρα Ἑλλάδα, ἐπιθυμῶν διακαῶς νὰ ἐνωθῇ, μετ' αὐτῆς, ἐν τῇ σωφροσύνῃ του κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας ἐζήτησε πρὸς τὸ παρὸν τὴν ἐλευθερίαν του, καὶ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν τυραννικῶν ἀρχῶν, ἀφίνων διὰ τὸν μετέπειτα χρόνον τὴν ἐπιδιώξιν τὴν εἰσόδου του εἰς τὴν μεγάλην πολιτείαν ἣ ὁποία θὰ ἐλέγετο «Ἡ Μεγάλῃ Ἑλλάς».

Ὅσοι σήμερον ἀκόμη ζῶσιν, ὅσοι παρηκολούθησαν τὴν ἐξέλιξιν τῶν διαπραγματεύσεων ἐν Παρισίοις, ὅσοι γνωρίζουν πόσοι καὶ ποῖοι παράγοντες ἐκ τῶν μέχρι χθὲς συμμάχων παρενέβησαν διὰ νὰ ματαιώσουν τὸ ἔργον τῆς ὀλοκληρώσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐκεῖνοι μόνον εἶνε εἰς θέσιν νὰ ἐκτιμήσουν καὶ τὰς ὑπερανθρώπους προσπάθειάς τῶν ἐν Παρισίοις ἀντιπροσώπων τῆς Ἑλλάδος μὲ ἀρχηγὸν τὸν κ. Ε. Βενιζέλον, καὶ τοὺς κόπους τῶν συνεργατῶν του ἀπανταχοῦ τοῦ κόσμου.

Τὸ ζήτημα κυρίως τῆς Δυτικῆς Θράκης ἦτο τὸ φλέγον καὶ ἐπίμαχον. Φιλόδοξοι στρατιωτικοί, ἐλαυνόμενοι ἀπὸ γνωστὰς καὶ ἀγνώστους αἰτίας,

νομίζοντες ὅτι θὰ ἠδύναντο νὰ ἀλλάξωσι τὰς ἐπωμίδας τῶν μὲ τὸν τίτλον τοῦ ἀρχηγοῦ κράτους αὐτονόμου διοικουμένου τῇ ἐντολῇ τῶν συμμάχων δυνάμεων, προσεπάθησαν νὰ ἐμποδίσωσι τὴν ἐπάνοδον τῶν ἐκτοπισθέντων κατοίκων τῆς Δυτικῆς Θράκης, ἐλπίζοντες ὅτι διὰ τοῦ τρόπου τούτου θὰ ἦτο εὐκόλον νὰ ἀλλάξωσι τὴν Ἐθνολογικὴν σύστασιν τῆς χώρας καὶ στηριζόμενοι ἐπὶ τῆς φαινομενικῆς πλειονοψηφίας τῶν Τούρκων καὶ Βουλγάρων νὰ ἐπιτύχωσι τὴν κατοχύρωσιν διοικήσεως συμφώνου πρὸς τοὺς πόθους τῶν παραμενόντων κατοίκων.

Μία παράκλησις ἀποσταλεῖσα ἐκ μέρους τῶν Θρακῶν πρὸς τὸν ἀρχιστρατήγον τῶν συμμαχικῶν δυνάμεων εὐρισκόμενον τότε ἐν Κωνσταντινουπόλει εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν παροχὴν ἀδείας ὅπως ὀλίγοι πρόκριτοι μεθ' ἑνὸς ἱερέως ἀναχωρήσουν ἐκ Πειραιῶς διὰ τὴν Ἀλεξανδρούπολιν, καὶ ἐκεῖ πανηγυρίσουν τὴν πρώτην Ἑλληνικὴν λειτουργίαν. Εὐτυχῶς τῇ σιωπηλῇ συναινέσει τῶν ἐν Ἀθήναις ἀρμοδίων δὲν ἠμποδίσθη ὅπως ἀντὶ τῶν ὀλίγων προκρίτων ἐπιβιβασθῶσι τοῦ πρώτου ἀτμοπλοίου μερικαὶ ἑκατοντάδες, καὶ ὅπως διὰ τοῦ τρόπου τούτου διανοιχθῇ ὁ δρόμος πρὸς τὸν ὁποῖον ἤρχισαν νὰ κατευθύνωνται πρῶτον δεκάδες, ἔπειτα ἑκατοντάδες, καὶ ἀργότερα χιλιάδες ἐκ τῶν κατοίκων τῆς Δ. Θράκης οἱ ὁποῖοι ἐπὶ τόσα ἔτη ἔζησαν μακρὰν ἀπὸ τὰς ἐστίαις των. Εὐθύς δὲ ἐπανέκαμψαν οἱ ἐπιζήσαντες ἀπὸ τοὺς ἐκτοπισθέντας, καὶ ἡ χώρα ἠλλαξεν ὄψιν ἀπὸ ἀπόψεως ἔθνοτης, καὶ οἱ διάφοροι φιλοδοξοῦντες κύριοι, ἤρχισαν νὰ ἀπελπίζωνται περὶ τῆς πραγματοποιήσεως τῶν ὀνείρων των καὶ νὰ χαλαρώνουν τὰς προσπάθειαις των διὰ τὴν ματαίωσιν τῶν ὁποίων οὐχὶ ὀλίγον συνεισέφερον καὶ οἱ κατὰ καιροὺς ἀντιπροσωπεύσαντες τὴν Ἑλλάδα παρὰ τῇ Κυβερνήσει ἐν Κομμοτινῇ.

Ἡ κατάστασις αὕτη τῆς διασυμμαχικῆς κατοχῆς διήρκεσε μέχρι τῆς 15ης Μαΐου τοῦ 1920 ὁπότε ἤρθη πλέον αὕτη καὶ ἐγκατεστάθησαν ἐκεῖ Ἑλληνικαὶ Πολιτικαὶ Ἀρχαί.

Μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν Ἑλληνικῶν Ἀρχῶν ἐν τῇ Δ. Θράκῃ ἀνεμένετο ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέρον ἡ προέλασις τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ πρὸς τὴν Α. Θράκην. Τὴν 6ην Ἰουλίου κατελαμβάνετο ἡ Παιδεστός. Κατὰ τὴν 12ην Ἰουλίου εἰσῆρχετο ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς εἰς Ἀδριανούπολιν. Τὰ γεγονότα αὐτὰ εἶνε εἰς ὅλους γνωστά. Λεπτομερείαι πᾶς ὁ ἐπιθυμῶν εὐρίσκει εἰς τὸ ὠραῖον βιβλίον τοῦ κ. Γεραγᾶ. «Ἀναμνήσεις ἐκ Θράκης». Τὴν δὲ 28 Ἰουλίου, 10 Αὐγούστου 1920 ἐτηλεγράφει ὁ κ. Βενιζέλος ἐκ Παρισίων πρὸς τὸν κ. Σακτούρη.

Ὑπατον Ἀρμοστήν Ἀδριανούπολιν

Χαίρω μεγάλας ἀγγέλων ὑμῖν ὅτι σήμερον ἐβδόμην ἐπέτειον Συνθήκης Βουκουρεστίου ὑπεγράφη συνθήκη εἰρήνης μετὰ Τουρκίας δι' ἧς αἱ σύμμαχοι Δυνάμεις μεταβιάζουσιν ἡμῖν Δυτικὴν Θράκην, καὶ ἡ Συνθήκη δι' ἧς Ἰταλία μεταβιάζει Δωδεκάνησα.

Βενιζέλος.

Ἐνταῦθα λήγει ἡ ἐνδοξωτέρα περίοδος τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς Ἱστορίας. Μόνον ἐπὶ ὀλίγον χρονικὸν διάστημα οἱ Θραῖκες ἀπήλασαν ἀμεριμνοὶ τὴν ἐλευθερίαν των, μόνον ἐπὶ ὀλίγους μῆνας προσευχόμενοι τὴν πρωίαν ἔβλεπον πρὸς Ἀνατολὰς καὶ ἠτοιμάζοντο νὰ ἀποτελειώσουν τὴν διακοπείσαν λειτουργίαν. Μόνον ἐπὶ ὀλίγον καιρὸν δλόκληρος ὁ Ἑλληνισμὸς ἐκτὸς ὀλίγων ἐξαιρέσεων εἶχε τὰ βλέμματά του ἐστραμμένα πρὸς Ἀνατολὰς, μὴ δυνάμενος ἀκόμα νὰ διακρίνῃ ἕως ποῦ θὰ ἔφθανον τὰ ὄρια τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος. Καὶ ὅμως μέσα εἰς τὴν παραζάλην τῶν μεγαλειῶν, μία μεγάλη μερὶς τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ παρεφρόνησε. Ἐπῆλθεν ἡ ἀλλαγὴ τῆς Κυβερνήσεως.

Οἱ ἐκ παραδόσεως, αἰσθήματος καὶ ὑπολογισμῶν φίλοι μας ἀπεγοητεύθησαν, οἱ ἐκ παραδόσεως, μόνον καὶ ὑπολογισμῶν μετεστράφησαν, οἱ κατὰ συνθήκην μόνον ἤλλαξαν φανερὰ τὴν κατεύθυνσίν των. Οἱ ἐχθροὶ μας ἐνθουσιάσθησαν. Ἡ Σόφια, ἡ Ἄγκυρα, αἱ Ἀθῆναι ἐώρτασαν συγχρόνως τὴν πτώσιν τοῦ Βενιζέλου. Οὐδέποτε τόσον ἄφθονος καμπανίτης ἔρρευσεν εἰς τὸ κυλικεῖον τοῦ Βουλγαρικοῦ Βουλευτηρίου, οὐδέποτε ἠκούσθησαν περισσότερα θούρια εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Κεμάλ, οὐδέποτε διῆλθον διὰ τῶν δρόμων τῶν Ἀθηνῶν περισσότεροι ἀλλόφρονες ἐκ χαρᾶς Ἑλληγες. Οἱ ἄλλοι, οἱ μεγάλοι, οἱ ἰσχυροὶ ἦσαν συντηρητικώτεροι εἰς τὰς ἐκδηλώσεις των.

Καὶ ἀπὸ τότε ἀρχίζει τὸ μαρτύριον τῶν Θρακῶν. Βούλγαροι καὶ Τοῦρκοι ἠνωμένοι τὴν προπαγάνδαν αὐτῶν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἐντείνουσι περὶ ἀναθεωρήσεως τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν, ἐνῶ ἀπ' ἐτέρου δι' ἐσωτερικῶν περισπασμῶν προσπαθοῦν νὰ κλονίσουν τὸ νέον καθεστῶς. Καὶ μεταξὺ τῶν ἡμετέρων μία ἀτμόσφαιρα ἀπογοητεύσεως ὑποφώσκει. Εἰς τὴν Θράκην ἀποστέλλονται ὑπάλληλοι, οἱ ὅποιοι δὲν ἐπίστευον ὅτι ἡ Θράκη ἦτο ἐλευθέρη, καὶ τὴν παραμονὴν των ἐκεῖ μέσα τὴν ἐθεώρουσι προσωρινήν. Καὶ ὅπως ἡ λαϊκὴ ψυχὴ τῶν Ἑλλήνων διησθάνετο τοὺς κινδύνους τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ λαϊκὴ ψυχὴ τῶν Τούρκων διησθάνετο τὰς ἐλπίδας. Καὶ τὴν νοοτροπίαν αὐτὴν ἐνίσχυεν ἡ διαγωγὴ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, τῆς Τουρκικῆς, καὶ μερικῶν συμμάχων καὶ φίλων. Ἡ ἴδια

ἡττοπάθεια, ἡ ἰδία ἀπιστία κατεῖχε καὶ τὰς ψυχὰς τῶν κατοίκων τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος. Κτὶ τὸ ἀόρατον ρεῦμα τῆς ψυχικῆς ἐπικοινωνίας ἔφθανε μέχρι τῶν τελευταίων φυλακίων εἰς τὸ Μικρασιατικὸν Μέτωπον.

Τὸ παραλήρημα μιᾶς μεγάλης μερίδος τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, κατέστρεψεν ὀλόκληρον τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος, καὶ ἡ Μικρασιατικὴ καταστροφὴ ἐπῆλθεν. Ὁ στρατὸς μας, ποὺ δὲν εἶχε γνωρίσει ὑποχώρησιν, ἔφευγε πρὸ τοῦ Κεμάλ. Καὶ ὁ πληθυσμὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἤρχισε νὰ ἀποβιδάζεται εἰς τὰ πλησιέστερα παράλια τῆς Θράκης. Καὶ ὁ στρατὸς δὲν ὑστέρει.

Τί θὰ ἐγίνετο ἡ Θράκη; Ὅστις ἐνδιαφέρεται διὰ τὰς λεπτομερείας αἷς ἀναγνώσῃ τὸ βιβλίον τοῦ κ. Γεραγᾶ. Δύναται νὰ παρακολουθήσῃ ἐκεῖ ὅλας τὰς λεπτομερείας τῶν τελευταίων ἡμερῶν.

Τὴν 20ην Σεπτεμβρίου ἔφθασαν εἰς Ἀδριανούπολιν, καὶ ἄλλας πόλεις τῆς Θράκης διασυμμαχικαὶ Ἐπιτροπαὶ ἀποτελούμεναι ἀπὸ ἀξιωματικούς. Ὅλοι διηρωτῶντο ποῖος ὁ σκοπὸς τῆς ἀφίξεώς των; Κάθε ἕνας ἀναλόγως τῆς νοοτροπίας του προσεπάθει νὰ ἐξηγήσῃ τὴν παρουσίαν των, ὅποτε ἐν δευτέρῳ τοῦ τύπου Ἀθηνῶν ἐφανερώσε τὴν πραγματικότητα τὴν 25ης Σεπτεμβρίου 1922.

«Κατὰ τὴν τελευταίαν σύσκεψιν τῶν Παρισίων τοῦ Ἄγγλου Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τοῦ Πρωθυπουργοῦ τῆς Γαλλίας Πουανκαρέ, ἀπεφασίσθη ὀριστικῶς ἡ ἐκκένωσις τῆς Θράκης συντελεσθησομένη κατὰ τρία στάδια». Ἐξητάσθη συγχρόνως ὁ τόπος καὶ ὁ χρόνος τῆς διασκέψεως. Κατ' ἐγκύρους τελευταίας πληροφορίας ἐκ Λονδίνου, ὁ Βενιζέλος ἐπισκεφθεὶς εἰς Παρισίους τὸν Πουανκαρέ ὑπέμνησε μετὰ μακρὰν συνδιάλεξιν ὑποσχέσεις παλαιότερας ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἐπικαλεσθεὶς τὴν προσωπικὴν συνδρομὴν καὶ βοήθειαν τῆς Γαλλίας πρὸς περίσσωσιν τῆς Θράκης. Ὁ Γάλλος πρωθυπουργὸς ἐδήλωσεν ὅτι ἡ ἐπελθοῦσα ἐν Ἑλλάδι καθεστωτικὴ μεταβολὴ ἔφθασε δυστυχῶς πολὺ ἀργά, ὥστε νὰ τυγχάνῃ ἀπολύτως ἀδύνατος οἰαδήποτε μετατροπὴ τῆς Γαλλικῆς Πολιτικῆς εἰς τὴν ἐγγὺς Ἀνατολὴν χαραχθείσης πρὸ τελευταίων γεγονότων. Αἱ ἀπιφάσεις περὶ Θράκης εἶνε εἰλημμέναι ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως, ὥστε ἀποβαίνει ἀδύνατος ἡ ἀνατροπὴ ἢ μετατροπὴ αὐτῶν· ὁ Βενιζέλος κατόπιν ἐξαντλήσας πᾶν μέσον καὶ πεισθεὶς περὶ τοῦ ἀδυνάτου τῆς διασώσεως τῆς Θράκης, ἀγωνίζεται νὰ ἐπιτύχῃ προθεσμίας ἐπιτροπούσης ἄνετον ἀποχώρησιν ἐκεῖθεν τῶν πληθυσμῶν μετὰ τῶν κινητῶν περιουσιῶν των, Πανταχόθεν ὑποδεικνύεται ὅπως ἡ Ἑλλὰς ὑποταχθῇ εἰς τὰς συμμαχικὰς ἀποφάσεις καὶ ἀποβάλλῃ πᾶσαν ἰδέαν ἐνόπλου ἀντιστάσεως ὡς ἀσυμφόρου. . . . Ὁ Βενιζέλος ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὸ Θρακικὸν ὅπως ἐπιτύχῃ ρητὰς ὑποσχέσεις Γάλλου Πρωθυπουργοῦ διὰ τὴν Δ. Θράκην.

Συγχρόνως ελήφθη και ἕτερον τηλεγράφημα τοῦ κ. Βενιζέλου πρὸς Θρακίαν πληρεξουσίους ἔχον ὡς ἑξῆς :

'Ανατολικὴ Θράκη ἀπωλέσθη ἀτυχῶς δι' Ἑλλάδα, καὶ ἐπανέρχεται εἰς ἄμεσον κυριαρχίαν Τουρκίας, ἀποκλειομένης πάσης διαμέσου λύσεως οἷα ὑπονοουμένη εἰς τηλεγράφημά σας. Ἐπὶ πλέον ὑποχρεούμεθα νὰ ἐκκενώσωμεν ἀπὸ τοῦδε Θράκην. Ὀλόκληρος προσπάθειά μου στρέφεται πῶς χάνοντες Θράκην σώσωμεν ἐν μέτρῳ δυνατῷ Θράκας. Γνωρίζων ὅτι πᾶσαι αἱ ἐγγυήσεις ἅς συνθήκη εἰρήνης ἠδύνατο νὰ προΐδῃ, καὶ ἅς Τούρκοι θὰ ἐδέχοντο, οὐδεμίαν ἀσφάλειαν πραγματικὴν ἀποτελοῦσι, διὰ χριστιανούς καὶ χαίρω διότι ἐπὶ τούτου συμφωνεῖτε ἐντελῶς. Ὅσον τραγικὸν καὶ ἂν ἦνε, ἀνάγκη Θράκας ἐγκαταλείρωσι γῆν, ἣν ἀπὸ τόων αἰῶνων κατοικοῦσιν αὐτοὶ καὶ οἱ πρόγονοὶ των, δὲν ὑπάρχει ἄλλο μέσον σωτηρίας δι' αὐτοὺς μετὰ τὴν θριαμβευτικὴν ἐπιστροφὴν τῶν Τούρκων εἰς Ἐδρῶπην. Κάμνω δ,τι εἶνε δυνατὸν ἵνα ἐπιτύχω, ὅπως τὴν ἀποχώρησιν τῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως μὴ ἐπακολουθήσῃ ἀμέσως ἐπαναφορὰ Τουρκικῆς Διοικήσεως καὶ χωροφυλακῆς, ἀλλὰ συμμαχικὰ στρατεύματα ἀναλάβωσι προσωρινῶς Διοίκησιν, ἵνα δοθῆ καιρὸς εἰς τοὺς θέλοντας ἐκ τῶν κατοίκων νὰ μετικίσωσιν ἀποκομίζοντες τὰς κινήτις περιοσίας των. Νομίζω διὰ τοῦτο δὴ ἀπὸ τοῦδε πρέπει ν' ἀρχίσῃ ἢ μεταφορὰ, χωρὶς νὰ χάνεται διόλου καιρὸς, καὶ δεόν νὰ φροντίσῃτε συνεννοούμενοι μετὰ τῆς Κυβερνήσεως, ὅπως πλοῖα χρησιμοποιούμενα μέχρι τοῦδε διὰ μεταφορὰν προσφύγων ἐκ τῆς Ἀσίας διατεθῶσιν εἰς μεταφορὰν προσφύγων Θράκης. Μέρος ὑμῶν πρέπει νὰ μεταβῆ ἐπὶ τόπον, ὅπως ἐκ συμφώνου μετὰ κατοίκων καὶ Κυβερνήσεως καθορίσῃτε τόπον προορισμοῦ των. Ἀπὸ τῆς Κυβερνήσεως δεόν ν' ἀπαιτήσῃτε τὸν διορισμὸν ἀνωτάτου ὑπαλλήλου, ὅστις νὰ ἐξουσιοδοτηθῆ μὲ δογάνωσιν ἐκκενώσεως. Ἐὰν ὡς μανθάνω ἐξ ἐφημερίδων στρατηγὸς Νίδερ διορίσθῃ ἀρχηγὸς στρατιᾶς Θράκης, δύναται οὗτος λαμβάνων σχετικὰς ὁδηγίας Κυβερνήσεως νὰ παράσῃ πολύτιμον ἐπιχειρήσιν εἰς ἐκκένωσιν ὑπὸ πνεῦμα ἀληθῶς ἀνθρώπινον. Ζήτημα στεγάσεως μεταναστευόντων εἶνε σχεδὸν ἄλυτον. Ἀπὸ τῆς Κυβερνήσεως δεόν νὰ ζητήσῃτε, ὅπως κατὰ δεινοτάτην Ἐθνικὴν αὐτὴν κρίσιν, ἀποῦ ἐκλεγῶσι καταλληλότερα μέρη προορισμοῦ ἐπιβληθῆ εἰς τοὺς κατοίκους νὰ δεχθῶσιν ἐντὸς τῶν οἰκιῶν των ἀναλόγους οἰκογενείας μεταναστῶν. Ὅχι μόνον εἰς Χριστιανικὰς ἀλλὰ καὶ εἰς Τουρκικὰς οἰκίας πόλεων καὶ ἀγροτικῶν περιφερειῶν πρέπει νὰ ἐπιβληθῆ ἀπόδοξι ἀναλόγων μεταναστευόντων, ἀποφευγομένων σταθμῶν.

Βενιζέλος - Ρωμάνος

Οὕτω δὲ τηλεγραφήματα τοῦ Βενιζέλου ἀνεκοίνωσαν τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ὑποδούλωσιν τῆς Θράκης, συγχρόνως ὁμως καὶ τὴν ἐγκατάλειψιν

τοῦ πατρῶου ἐδάφους ἀπὸ τοὺς πρώτους κατοίκους αὐτῆς. Τραγικὴ ἦ μοῖρα καὶ τῶν παθόντων ἀλλὰ καὶ ἐκείνου ὁ ὁποῖος ἐνίκησε καὶ ἔρχεται πάλιν νὰ γνωστοποιήσῃ τὴν ἦτταν τῶν ἄλλων.

Ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς ὄφειλε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Θράκην ἐντὸς 15 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς 1—2 Ὀκτωβρίου π. ἔ. μέχρι τῆς 14—15 τοῦ ἰδίου μηνός, αἱ δὲ Ἑλληνικαὶ πολιτικαὶ Ἀρχαὶ καὶ ἡ χωροφυλακὴ μετὰ ἄλλας 30 ἡμέρας ἦτοι τὴν 15ῃν Νοεμβρίου π. ἔ. Ἐπομένως ὁ Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς εἶχε καιρὸν 45 ἡμέρας ὅπως ἐκκενώσῃ τὴν Θράκην.

Δὲν κατέστη ὅμως δυνατὸν νὰ συγκρατηθοῦν οἱ πληθυσμοὶ μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης, διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν αἱ ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας καταφθάνουσαι εἰδήσεις περὶ τῶν φρικαλεοτήτων αἱ ὁποῖαι ἔλαβον χώραν ἐκεῖ, περὶ τῶν σφαγῶν καὶ ἀτιμιῶν αἱ ὁποῖαι διεπράχθησαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ πολὺ ὀρθὴ ἄλλως τε σκέψις ὅτι μόνον ὁ Στρατὸς ὁ Ἑλληνικὸς θὰ ἠδύνατο νὰ προλάβῃ παρομοίως σκηνάς, ὅτι ἡ χωροφυλακὴ καὶ τὰ συμμαχικὰ στρατεύματα θὰ ἦτο δύσκολον νὰ προλάβουν αἱματοχυσίας τόσον περισσότερον καθ' ὅσον κρούσματα ἤδη τοιαῦτα ὑπὸ ἀτάκτων τουρκικῶν σιφῶν καθημερινῶς ἀνηγγέλλοντο, ἠνάγκασαν τὸν πληθυσμὸν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν χώραν πρὶν ἢ λήξῃ ὁ Ὀκτώβριος, ἀπολέσῃ δὲ καὶ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς κινήτης του περιουσίας τὴν ὁποῖαν ἐδικαιοῦτο νὰ συναποκομίσῃ μαζύ του.

Ὡς ἐκ τούτου ὁ κ. Κατεχάκης διορισθεὶς Γενικὸς Διοικητὴς πρὸς συντονισμόν τῶν ἐνεργειῶν μετὰ τῆς Στρατιᾶς, ἀνέλαβε τὴν φροντίδα τῆς συγκεντρώσεως καὶ μετακομίσεως τοῦ Θρακικοῦ πληθυσμοῦ.

Μόνον ὁ πληθυσμὸς τῆς χερσονήσου Καλλιπόλεως ἠδύνατο νὰ παραμείνῃ ἐπὶ τοῦ παρόντος καὶ μέχρι συνομολογήσεως τῆς εἰρήνης ὅπως ἐτηλεγράφησεν ὁ κ. Κακλαμάνος ἐκ Λονδίνου πρὸς τὴν Κυβέρνησιν. Καὶ ἐπετεύχθη μὲν ἡ συγκράτησις τῶν κατοίκων τῆς Καλλιπόλεως, ἀργότερον ὅμως κατόπιν τηλεγραφήματος τοῦ στρατηγοῦ Χάριγκτων πρὸς τὸν στρατηγὸν Κατεχάκην ὅτι αἱ Ἑλληνικαὶ πολιτικαὶ ἀρχαὶ ὄφειλον νὰ ἀποσυρθῶσι μέχρι τῆς 20ῆς Νοεμβρίου, μετεδόθη καὶ ἐκεῖ ὁ πανικὸς μεταξὺ τῶν ὁμογενῶν οἱ ὁποῖοι ἐν μέσῳ χειμῶνι ἠναγκάσθησαν μέχρι τῆς 11ης Νοεμβρίου νὰ ἐγκαταλείψουν τὰς ἐστίας των.

Διὰ τῆς ἀποχωρήσεως καὶ τελευταίου κατοίκου Καλλιπόλεως τελειώνει ἡ πρώτη προᾶξις τῆς τραγωδίας, διὰ νὰ ἀρχίσῃ ἡ δευτέρου κατὰ τὴν ὁποῖαν ἐν καὶ ἡμισυ ἑκατομμύριον λαοῦ ἀποτελοῦν τὸ $\frac{1}{3}$ σχεδὸν τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος, ταιλαιπώρημένον σωματικῶς καὶ ψυχικῶς, ἄνευ τροφῆς, ἐπενδύσεως, ἐξήτησε στέγην καὶ περιθάλψιν παρὰ τῶν ἀδελφῶν του.

Δὲν πρέπει νὰ λησμονηθῇ ἡ ὑπέροχος διαγωγή τοῦ στρατοῦ μας, ἡ πολύτιμος ἀρωγὴ τὴν ὁποῖαν παρέσχεν οὗτος διὰ τὴν ἐκκένωσιν τῆς χῶ-

ρας, ὅπως καὶ πρέπει νὰ τονισθῆ ἡ τραγικὴ θέσις τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν καὶ τῆς χωροφυλακῆς τῶν ὁποίων οἱ ἀπομείναντες τελευταῖοι ὑπέστησαν ὄλας τὰς πικρίας, πληρώσαντες καὶ διὰ τῆς ζωῆς των τὴν ἀφοσίωσιν πρὸς τὸ καθήκον των.

Παραθέτομεν ἐνταῦθα τηλεγράφημα τοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ στρατηγοῦ κ. Κατεχάκη διὰ τὴν ἐκκένωσιν τῆς Θράκης.

«**Πρόεδρον Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, Ὑπουργὸν Περιθάλψεως.**

Κατόπιν συνεννοήσεως μετὰ στρατιᾶς, ἐκανονίσθη ὡς ἐξῆς τρόπος ἀποχωρήσεως ἐπιθυμούντων τοῦτο ἐκ χριστιανικῶν πληθυσμῶν Ἀν. Θράκης, οἵτινες παρὰ πᾶσαν ὀδηγίαν ἤρξαντο πανικόβλητοι ἀναχωροῦντες.

Κάτοικοι περιφερειῶν γεινιαζουσῶν πρὸς τὰ παράλια Εὐξείνου καὶ Προποντίδος θὰ συγκεντρωθῶσιν καὶ θὰ ἀναχωρήσωσιν ἐκ λιμένων Θυνιάδος, Μήδειας, Ἐξαστέρου, Ἐπιβάτων, Σηλυβρίας, Ἡρακλείας, Ραιδεστοῦ, Μυροφύτου, Περιστάσεως καὶ ἐνδιαμέσων μικρῶν ὄρμων Προποντίδος. Ἄπαντα ἀτιμόπλοια προοριζόμενα διὰ μεταφορὰν κατοίκων ἐξ ἄνω λιμένων δέον κατευθύνωνται εἰς Ῥαιδεστόν, ὁπόθεν θὰ διατίθενται καὶ εἰς ἄλλους λιμένας ἀναλόγως συγκεντρωθέντων ἐκεῖ κατοίκων ὑπὸ στρατιᾶς ἐν συνεννοήσει μετὰ νομάρχου Ραιδεστοῦ. Μετὰ ἀναχώρησιν Ἀρχηγείου στρατιᾶς ἐκ Ραιδεστοῦ ἐξουσιοδοτήσαμεν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον εἰδικὴν ἐπιτροπὴν.

Ὑπολογίζομεν κατὰ προσέγγισιν μέλλοντας ἐπιβιβασθῶσιν ἐκ λιμένων Εὐξείνου εἰς 6.000, ἐκ δὲ τῶν λιμένων εἰς 100.000. Στρατιὰ σήμερον ἐτηλεγράφησεν ὅτι ἐλάχιστα ἀτιμόπλοια ἀφίχθησαν εἰς Ραιδεστόν, καὶ ὅτι τὰ πρῶτα ἀφιχθέντα ἀπέστειλεν εἰς Μήδειαν καὶ Θυνιάδα, καὶ λιμένας Προποντίδος ἀπὸ Ἐξαστέρου μέχρι Ἡρακλείας. Κάτοικοι γεινιαζουσῶν περιφερειῶν πρὸς Αἰγαῖον θὰ συγκεντρωθῶσιν εἰς κόλπον Ἐηροῦ καὶ ὄρμον Αἰνου. Ὑπολογίζομεν κατὰ προσέγγισιν πληθυσμὸν συγκεντρωθησόμενον εἰς πρῶτον λιμένα εἰς 30.000 καὶ εἰς δεύτερον 5.000. Μέχρι σήμερον δὲν ἔχομεν πληροφορίας ἂν ἀνεχώρησαν ἀτιμόπλοια μετὰ προσφύγων ἐξ ἄνωτέρων λιμένων. Τόπος προορισμοῦ τῶν ἐκ τῶν λιμένων τούτων ἀναχωρήσεων ὠρίσαμεν βάσει ὀδηγιῶν ὑπουργείου Περιθάλψεως διὰ μὲν ἀστικούς πληθυσμούς Θεσσαλονίκην καὶ Καβάλλαν, διὰ γεωργικούς Κασσάνδραν καὶ Μοῆν Ἀγ. Νικήτα. Κατόπιν πληροφοριῶν στρατιᾶς ὅτι πρὸς παρὸν εἶνε ἀδύνατος διάθεσις βαγονίων διὰ μεταφορὰν κατοίκων μεσογείων περιφερειῶν σιδηροδρομικῶς καὶ ἐπειδὴ οὐδεμίαν εἰσέτι ἔχομεν πληροφορίαν περὶ ἀριθμοῦ συρμῶν διατεθησομένων εἰς Θεσσαλονίκην συνεστήσαμεν σήμερον εἰς δυναμένους ἀναχωρήσωσιν ὀδικῶς κατευθυνθῶσιν εἰς διαβάσεις Ἐύρου πρὸς Ἀντικὴν Θράκην. Εἰς λοιποὺς δὲ μὴ δυναμένους ἀναχωρήσωσιν ὀδι-

κῶς συνεστήσαμεν συγκεντρωθῶσι σιδηροδρομικοὺς σταθμοὺς Σαράντα Ἐκκλησιῶν, Ἀρτισκοῦ καὶ Ἀρκαδιουπόλεως ἔνθα μέχρι διαθέσεως σιδηροδρομικῶν συρμῶν θὰ τεθῶσιν ὑπὸ προστασίαν στρατευμάτων κατοχῆς καὶ Ἑλληνικῆς χωροφυλακῆς. Θέσις τελευταίων εἶνε πολὺ δυσχερῆς μετ' ἀποχώρησιν ἡμετέρου στρατοῦ.

Διὰ τοῦτο ὑψίστη καὶ ἄκρως ἐπείγουσα ἀνάγκη νὰ εισέλθωσιν ἐπὶ τῆς γραμμῆς Ἀνατολικῶν Σιδηροδρόμων Ἑλληνικὰ Βαγόνια εἰς μέγαν ἀριθμὸν ὁπότε μετὰ τῶν κατοίκων θὰ ἐσώζετο μέγα μέρος τοῦ κινητοῦ πλοῦτου αὐτῶν. Ἐπαναλαμβάνομεν παρὰ κλησιν ὅπως ἀποσταλῶσιν ἀπὸ τοῦδε ἄλευρα εἰς Ἀντικὴν Θράκην ὅπου θὰ συγκεντρωθῇ ἄπειρον πλῆθος προσφύγων

Γεν. Διοικ. Κατεχάκης.

Ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ τηλεγραφήματος τούτου προκύπτει πόσον δύσκολος ἦτο ἡ ὀργάνωσις τῆς ὑπηρεσιακῆς μεταφορᾶς καὶ πόσον μεγίστας ὑπηρεσίας προσήνεγκον εἰς τὸ ἔργον αἱ σιδηροδρομικαὶ—ἀτμοπλοικαὶ ὑπηρεσίαι τῆς Ἑλλάδος αἱ ὁποῖαι ἔπρεπε νὰ μεταφέρουν τὸν στρατὸν καὶ τὸν πληθυσμὸν Μικρᾶς Ἀσίας καὶ Θράκης πρὸς τὸ ἐλεύθερον, ἔδαφος ἐντὸς διαστήματος μικροτέρου τοῦ ἐνὸς καὶ ἡμίσεος μηνός.

Ἡ θέσις τῶν Θρακῶν προσφύγων ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς ἐκ Μ. Ἀσίας εἶχε τὰ πλεονεκτήματά της καθὼς καὶ τὰ μειονεκτήματα. Ὑπερεῖχε τοῦτο τῶν ἄλλων, ὅ,τι εἶχε σχετικὴν ἄνεσιν χρόνου νὰ συναποκομίση μέρος τῆς κινητῆς του περιουσίας κυρίως ὅσον ἀφορᾷ τρόφιμα καὶ ἐνδύματα, μειονέκτημα δὲ διότι μεταναστεύσαντες οἱ Θραῖκες ὀλίγον ἀργότερον τῶν ἄλλων ἀδελφῶν των εὕρισκον τὰ περισσότερα χωρία ἤδη κατειλημμένα. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ κατάστασις ἀμφοτέρων ἦτο δεινῆ. Ἡ Κυβέρνησις βεβαίως δὲν ἦτο δυνατὸν οὔτε ἐκ μαγείας ν' ἀνεγείρη ἀμέσως στέγην διὰ τοῦλάχιστον 100,000 οἰκογενείας αἱ ὁποῖαι ἦσαν συσσωρευμέναι ὑπὸ τὸν ἀνοικτὸν οὐρανὸν τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης ὁ ὁποῖος πᾶν ἄλλο ἢ εὐνοϊκὸς ἦτο κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ἡ θέα τῶν κυριωτέρων σταθμῶν καὶ περισσότερον ἐκείνων οἱ ὁποῖοι εὕρισκοντο εἰς πόλεις παρθαλασσίους ἦτο ἀπελπιστικῆ. Δεκάδες χιλιάδων κόσμου εὕρισκοντο ἐκτεθειμένοι εἰς τὸ ὑπαιθρον ὑπὸ καιρικᾶς συνθήκας χειμερινᾶς. Ἄλευρα δὲν ὑπῆρχον εἰς τὰς ἀποθήκας, καὶ οὔτε ἦτο δυνατὸν νὰ γείνη προμήθεια, διότι καὶ εἰς τὰ κέντρα κυρίως εἰς Πειραιᾶ καὶ Θεσσαλονικὴν ἐσπάνιζον. Ἐἴδη δρουχισμοῦ ἐπίσης οὐδαμοῦ εὕρισκοντο. Μόνον μερικαὶ ξένοι ὀργανώσεις ἐκ τῶν ὁποίων πρώτη ἔφθασεν ἡ Νέα East Relief προσεπάθουν νὰ ἐλαφρύνωσι τὰς ἀρχὰς καὶ νὰ περιθάψωσι τοὺς πρόσφυγας. Αἱ ἄλλαι ὀργανώσεις ἔφθασαν πολὺ ἀργότερα. Ὁ ἐντόπιος πληθυσμὸς ἐπέδειξε τὰ ὑψηλότερα

αἰσθήματα ἀλληλεγγύης. Μερικαὶ κοινότητες ἐπὶ πολὺν καιρὸν διέτρεπον τοὺς εἰς αὐτὰς καταφυγόντας πρόσφυγας. Καὶ ἡ σωτηρία τῶν πλείστων ὀφείλεται ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς τοῦ αὐτόχθονος πληθυσμοῦ. Εἰς τὰς στιγμὰς αὐτὰς τῆς συμφορᾶς συνεσφίχθησαν στερεώτερον οἱ δεσμοὶ οἱ ὁποῖοι ἦνωσαν ὅλον τὸν Ἑλληνισμόν.

Τὸ ζήτημα ὅμως δὲν ἦτο μόνον ὀλίγων ἡμερῶν. Ὁφείλεν ἡ Κυβέρνησις νὰ λάβῃ μέτρα συντονώτερα, καὶ τότε ἠναγκάσθη νὰ προβῆ εἰς τὴν ἐπίταξιν τοῦ ἡμίσεος τῆς κινητῆς καὶ ἀκινήτου περιουσίας τῶν μακεδονικῶν καὶ θρακικῶν πληθυσμῶν. Τὸ μέτρον τοῦτο ἔσωσε τὴν κατάστασιν, διότι καὶ στέγην παρέσχε εἰς 100,000 τοῦλάχιστον οἰκογενείας καὶ ἀγροὺς πρὸς καλλιέργειαν, καὶ συγχρόνως ὅτι ἄλλο ἀναγκαῖον διὰ τὴν ἀγροτικὴν ἐργασίαν ἦτο. Συγχρόνως δὲ ἐπίδομα ἡμερήσιον εἰς τοὺς ἔχοντας ἀπόλυτον ἀνάγκην τούτου, διευκόλυνε τὴν θέσιν ἐκείνων οἱ ὁποῖοι οὔτε νὰ ἐργασθῶσιν ἠδύναντο, οὔτε καὶ τὰ μέσα πρὸς συντήρησιν εἶχον.

Γεγονὸς εἶνε ὅτι κατὰ τοὺς πρώτους 8-10 μῆνας προσῆλθον πλεῖστοι ὄσαι ξένοι ὀργανώσεις ἐκτὸς τῆς Νέας East Relief, αἱ ὁποῖαι δι' ἀφθόνων μέσων ἐφοδιασμέναι προσέτρεχον ἀρωγοὶ πανταχοῦ ὅπου ὑπῆρχεν ἄμεσος ἀνάγκη καὶ ὅπου ἐγίνετο ἡ ἀρμοδία ὑπόδειξις ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως. Τὴν πρώτην θέσιν κατέχει πάντων ὁ Ἀμερικανικὸς Ἑρυθρὸς Σταυρὸς, καὶ μετ' αὐτὸν ὁ American Women's hospital, ὁ Ἀγγλικὸς Ἑρυθρὸς Σταυρὸς, ὁ Ἀγγλικὸς τοιοῦτος, ὁ Σουηδικὸς, ὁ Ἑλβετικὸς, ὁ Διεθνῆς, ἡ Παπικὴ Ἐπιτροπὴ. Πάντοτε ὅμως ὀφείλομεν νὰ ὀμολογήσωμεν ὅτι ἄνευ τῆς κολοσσιαίας συνδρομῆς τὴν ὁποίαν παρέσχεν ὁ Ἀμερικανικὸς λαὸς διὰ τῶν φιλανθρωπικῶν του ὀργανώσεων ἢ κατάστασις θὰ ἦτο πολὺ δύσκολος. Πρὸς τιμὴν τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας ἐπίσης πρέπει νὰ ὀμολογηθῆ, ὅτι εἰς ὅλας τὰς πόλεις ὅπου προσέφυγον τὰ θύματα τῆς καταστροφῆς ὀργανώθησαν τοπικαὶ ἐπιτροπαὶ αἱ ὁποῖαι δι' ἐράνων μεταξὺ τῶν συμπολιτῶν ἐπήρχουν εἰς τὰς ἐκάστοτε παρουσιαζομένας ἀνάγκας ἐφ' ὅσον δὲν ὑπῆρχεν ἄλλη τις βοήθεια. Καὶ ὅλα τὰ Ἑλληνικὰ σωματεῖα, ὅλοι οἱ σύλλογοι, αἱ ἀδελφότητες ἐτέθησαν παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Κυβερνήσεως. Ὁ Ἑλληνικὸς Ἑρυθρὸς Σταυρὸς, τὸ Πατριωτικὸν Ἰδρυμα Περιθάλψεως ἦσαν οἱ πρόδρομοι ἐκάστοτε τοιαύτης κινήσεως.

Πρὸς συντονισμόν τῶν ἐργασιῶν τῶν διαφόρων τούτων ὀργανώσεων ἰδρύθη ἐν Ἀθήναις τὸ Συμβούλιον τῶν φιλανθρωπικῶν ὀργανώσεων ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Περιθάλψεως τῆ συμμετοχῆ καὶ ἀντιπροσώπου τῆς κοινωνίας τῶν ἐθνῶν. Κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας ἐνεφανίσθησαν καὶ μεγάλα νοσήματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ ἔξανθηματικὸς τύφος, ἡ εὐλογία καὶ ἄλλα, καὶ ἠπείλησαν πρὸς στιγμὴν αὐτὴν ταύτην τὴν

ὑπαρξίν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Καὶ ταῦτα ὅμως κατεπολεμήθησαν καὶ κατεστάλησαν χάρις εἰς τὴν ἄκνον ἑλληνικὴν ὑγειονομικὴν ὑπηρεσίαν παρὰ τὴν ὁποίαν ἐτάχθησαν καὶ ξένοι ἰατροὶ ἀποσταλέντες ὑπὸ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν καὶ τῶν διαφόρων ἐταιρειῶν κυρίως τῶν Ἀμερικανικῶν καὶ τῶν Ἀγγλικῶν, καὶ τῶν Ἀμερικανίδων νοσοκόμων.

Πρὸς ὀριστικὴν δὲ ἀποκατάστασιν τῶν προσφύγων ἰδρύθη διὰ νόμου τὸ Ταμεῖον Περιθάψεως προσφύγων τὸ ὁποῖον διὰ τῶν παραρτημάτων του εἰς ὅλας τὰς πόλεις, καὶ διὰ κρατικῆς ἐνισχύσεως προερχομένης ἐξ εἰδικῶν πρὸς τὸν σκοπὸν φόρων, ἀνέλαβε τὴν ἐγκατάστασιν κυρίως τῶν ἀστῶν. Τὸν δὲ Νοέμβριον τοῦ 1923 ἔφθασεν ἐνταῦθα καὶ ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀποκαταστάσεως μετὰ τοῦ συνεργάτου καὶ ἤρχισε τὸ ἔργον τῆς ἀγροτικῆς ἀποκαταστάσεως συμφωνήσας μὲ τὸ ἤδη ἀπὸ τῆς Κυβερνήσεως ἀρξάμενον ἔργον καὶ συνεχίσας αὐτὸ διὰ τοῦ σήμερον ἀκόμη λειτουργοῦντος ὀργανισμοῦ «Ἐπιτροπῆς Ἀποκαταστάσεως προσφύγων», ἢ ὁποία διὰ τῶν πρώτων δέκα ἑκατομμυρίων λιρῶν καὶ τοῦ τώρα συναπτομένου δευτέρου δανείου ἐκ 2 1/2—3 ἑκατομμυρίων προσπαθεῖ νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὸ δύσκολον ἔργον.

Οἱ Θράκες σήμερον διαιροῦνται εἰς δύο κατηγορίας εἰς ἀστοὺς καὶ τοὺς ἀγρότας. Καὶ οἱ μὲν πρώτοι εἶνε ἐγκατεστημένοι εἰς τὰς πόλεις κυρίως Ἀθήνας, Πειραιᾶ, Θεσσαλονίκην, Καβάλλαν, Ἡράκλειον Κρήτης, οἱ δὲ δεύτεροι κυρίως εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ Θράκην ὅπως ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ ἐπισυναπτομένου πίνακος.

Τόσον οἱ πρώτοι ὅσον καὶ ὁ δεύτεροι διακρίνονται μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν των διὰ τὴν φιλεργίαν των, τὴν ἐντιμότητά των καὶ τὸν πολιτισμὸν των. Μὲ τοιαῦτα ἐφόδια οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι ἀποτελοῦσι σήμερον πολυτιμότερον στοιχεῖον διὰ τὸν τόπον καὶ ὑπάρχει βεβαίως ὅτι θὰ δινηθῶσι νὰ ἀνταποκριθῶσι πρὸς τὰς προσδοκίας τοῦ ἔθνους καὶ τὰς θυσίας ὅλων τῶν Ἑλλήνων.

Δεκέμβριος 1927

ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ

εμφαίνων τὸν ἀριθμὸν τῶν μέχρι 31 Ἰουλίου 1927 ἐγκατασταθει-
σῶν ὑπὸ τῆς ΕΑΠ. προσφυγικῶν οἰκογενειῶν ἐκ Θράκης κατὰ
ἐπικιτιστικὰ περιφερείας καὶ γεωργικὰ ἐποικιστικὰ Γραφεῖα.

Ἐποικιστικαὶ περιφέρειαι καὶ γραφεῖα	Οἰκογένειαι κατὰ γραφεῖα καὶ περιφερείας
Μακεδονία :	
Βέροια	657
Βορέμιτσα	966
Γενιτσά	2.928
Δράμα	2.864
Ἔδεσσα	709
Θεσσαλονίκη	3.453
Καβάλλα	3.359
Καϊλάρια	903
Καστοριά	44
Κατερίνη	928
Κιλκίς	2.183
Κοζάνη	610
Λαγκαδάς	2.774
Σέρραι	3.131
Σιδηρόκαστρον	2.385
Φλωρίνα	699
Χαλκιδική	683
	29.286
Θράκη :	
Ἀλεξανδρούπολις	2.782
Διδυμότειχον	1.776
Κομοτίνη	2.610
Εάνθη	1.511
Ὀρεστιάς	2.466
	11.145
Ἡπειρος :	
Ἰωάννινα	2
Πρέβεζα	23
	25
Θεσσαλία :	
Βόλος	13
Λάρισα	128
Εἰς μεταφορὰν	141
	40.597

Ἐποικιστικαὶ περιφέρειαι καὶ γραφεῖα	Οἰκογένειαι κατὰ γραφεῖα καὶ περιφέρειας	
Ἐκ μεταφορᾶς . . .		40.597
Παλαιὰ Ἑλλάς :		
Αἰτωλοακαρνανία	8	
Ἀττικοβοιωτία	156	
Ἀχαϊοῦλις	1	
Ἄργος	—	
Εὐβοία	617	
Λακωνία	—	782
Κρήτη :		
Ἡράκλειον	—	
Λασιθί	—	
Ρέθυμνον	—	
Χανιά	1	1
Δῆμος :	187	187
		<u>41.567</u>

(Γραφεῖον Στατιστικῆς Ἀγροτικῆς)